

UOT 82-94; 82.03; 82:81'255.2

ZÜLFÜQAR ƏHMƏDZADƏNİN HƏYATI VƏ YARADICILIQ FƏALİYYƏTİ

Aytac Nəzər qızı Həmidova

dissertant

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi

aytac.hamidova92@mail.ru

Xülasə: Zülfüqar Əhmədzadənin həyatını və yaradıcılığını əhatə edən bu məqalədə onun Azərbaycan ədəbiyyatına verdiyi töhfələr, yaşadığı çətinliklər və Sovet repressiyasının qurbanı olaraq qarşılaşdığı ağır tale geniş şəkildə təhlil edilib. Z.Əhmədzadənin həyatı bir tərəfdən yaradıcılıq fəaliyyətinin parlaq nümunələrini, digər tərəfdən isə dövrün siyasi repressiyalarının bir qurbanı olan ziyalıların faciəsini əks etdirir. O əsərlərində Talış xalqının həyatını, keçmişini və qarşılaşdığı çətinlikləri realist və dramatik şəkildə təsvir etmişdir. Onun tərcüməçilik fəaliyyəti də qeyd edilməyə layiqdir. Rus klassiklərinin və Azərbaycan ədəbiyyatının böyük simalarının əsərlərini Talış dilinə tərcümə etməklə Z.Əhmədzadə bu dilin zənginliyini və mədəniyyətini qoruyub saxlamışdır.

Açar sözlər: Zülfüqar Əhmədzadə, Azərbaycan ədəbiyyatı, Talış dili, şeir, repressiya

Giriş

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri olan Zülfüqar Əhmədzadə, həmçinin Talış xalqının mədəniyyətinə və dilinə verdiyi töhfələrlə də yadda qalmışdır. Onun əsərləri Talış xalqının milli kimliyini və mədəniyyətini ifadə edən mühüm mənbələrdən biridir. Bu mövzu yalnız ədəbiyyat tarixi üçün deyil, eyni zamanda dilçilik, folklorşünaslıq və milli kimlik məsələləri üçün də aktualdır.

Məqalənin obyektini Zülfüqar Əhmədzadənin ədəbi və ictimai fəaliyyəti təşkil edir. Predmeti isə onun yaradıcılığında Talış xalqının milli-mədəni kimliyi, dil və mədəniyyət məsələlərinin əks olunmasıdır. Bu kontekstdə Z.Əhmədzadənin şeirləri, poemaları, pyesləri, romanları və tərcümə əsərləri təhlil edilir.

Məqalənin məqsədi Zülfüqar Əhmədzadənin ədəbi irsinin, onun milli kimlik və dil məsələlərinə yanaşmasının araşdırılmasıdır. Bu məqsədlə qarşıya aşağıdakı vəzifələr qoyulmuşdur:

1. Z.Əhmədzadənin həyatı və yaradıcılığını tarixi kontekstdə araşdırmaq.
2. Onun əsərlərində Talış xalqının milli kimliyinin əksini təhlil etmək.
3. Z.Əhmədzadənin Talış dili və mədəniyyəti ilə bağlı əsərlərinin əhəmiyyətini araşdırmaq.
4. Repressiya dövründə onun yaradıcılığının təsirini və bu dövrdə yaşadığı çətinlikləri öyrənmək.
5. Z.Əhmədzadənin tərcüməçilik fəaliyyətini və dünya ədəbiyyatına verdiyi töhfələri təhlil etmək.

Zülfüqar Əhmədzadənin həyat və yaradıcılığının tədqiqi ədəbiyyat, dilçilik, tarix və mədəniyyətşünaslıq sahələrində nəzəri biliklərin zənginləşməsinə xidmət edir. Praktiki olaraq bu tədqiqat gələcəkdə Talış dilinin inkişafı, milli kimlik məsələlərinin öyrənilməsi və tədrisində istifadə olunmasına bilər. Həmçinin, məqalə Z.Əhmədzadənin əsərlərinin yenidən qiymətləndirilməsi və onların müasir dövrdə nəşr edilməsinə stimula verə bilər.

Zülfüqar Əhmədzadənin həyatı

Zülfüqar Əhməd oğlu Əhmədzadə 1898-ci ildə Azərbaycanın cənubunda yerləşən, gözəlliyi və təbiəti ilə seçilən Talış dağlarının ətəklərində, Astara rayonunun Pensə (Butəsə) kəndində dünyaya gəlmişdir [3].

Bu kənd Talış bölgəsinin yaşıl meşələri və dərin milli ənənələri ilə tanınan bir yerdir. Zülfüqar Əhmədzadənin uşaqlığı bu təbii gözəlliklərin arasında keçmiş, kənd həyatının sadəliyi və təbiətin füsunkarlığı onun şəxsiyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Pensə kəndi o dövrün

Azərbaycanın kənd yerlərinə xas olan ənənəvi dəyərlərin qorunduğu, bir-birinə bağlı ailələrin yaşadığı bir məkan idi. Zülfüqar Əhməd zadə bu mühitdə böyüyərək milli dəyərləri, adət-ənənələri və xalqın müdrikliyini özündə əks etdirmişdir. Kəndin mədəniyyət və ədəbiyyata olan marağı, həmçinin təbiətə və torpağa dərin bağlılıq onun gələcəkdə ədəbi yaradıcılığına təsir etmişdir.

Kiçik yaşlarında Zülfüqar Əhməd zadənin valideynləri onu müsəlman məktəbinə göndərirlər ki, burada o, dini biliklərə yiyələnsin. Dini təhsilini başa vurduqdan sonra Zülfüqar Əhməd zadə ibtidai rusdilli kənd məktəbində təhsilini davam etdirir. Bu məktəb onun həyatında dönüş nöqtəsi olmuşdur. Burada aldığı təhsil onun həyatına yeni üfüqlər açmışdır. Rus dilini və klassik rus ədəbiyyatını öyrənməsi onun düşüncə dairəsini genişləndirir, dünyagörüşünü zənginləşdirir. Rus ədəbiyyatının böyük klassikləri ilə tanışlıq onun ədəbi zövqünü və yaradıcılıq üslubunu formalaşdırmışdır. Z.Əhməd zadə rusdilli təhsil sayəsində yalnız rus dilində deyil, həm də digər dillərdə də geniş oxumaq imkanı əldə edir, bu da onun tərcüməçilik bacarıqlarının təməlini qoyur [8].

Z.Əhməd zadənin intellektual səviyyəsi və yüksək savadı onun dövrünün ən bilikli və təcrübəli şəxslərindən biri olmasına şərait yaratmışdır. O, yalnız öz dilində deyil, həm də bir neçə xarici dildə də mükəmməl biliklərə malik idi. Z.Əhməd zadə dünya ədəbiyyatını dərinləndirən öyrənmiş, müxtəlif mədəniyyətlərin və tarixi hadisələrin təsirini anlamışdır. Şairin bir başqa vacib keyfiyyəti onun xalqla sıx əlaqədə olması və sadə insanların yaşayış tərzini dərinləndirən bilməsi idi.

Zülfüqar Əhməd zadə Azərbaycanın siyasi arenasında da önəmli yerlərdən birini tutmuş, ölkənin müxtəlif bölgələrində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1920-ci illərdə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindəki İcraiyyə Komitələrinə rəhbərlik etməsi onun geniş idarəetmə təcrübəsinə malik olduğunu göstərir. O, həmçinin təhsil sahəsində də fəal işləmiş, Lənkəran rayonu Maarif Şöbəsinin müdiri kimi fəaliyyət göstərmişdir ki, bu da onun təhsil və maarifçilik məsələlərinə verdiyi önəmi göstərir.

1929-1930-cu illərdə Azərbaycanda kolxozlaşma siyasəti həyata keçirilməyə başlandı. Bu dövr ölkənin kənd təsərrüfatında ciddi dəyişikliklərin baş verdiyi bir zaman idi. Zülfüqar Əhməd zadənin Astara rayonunda İcraiyyə Komitəsinin sədri təyin edilməsi ilə o, bu prosesin birbaşa iştirakçısı oldu. Bu illərdə Astara bölgəsində kəndlilərin ağır iqtisadi və sosial vəziyyəti onları İrana qaçmağa məcbur etmişdi. Z.Əhməd zadə bölgəyə gedərək yerli əhali ilə birbaşa ünsiyyət qurdu və onların vəziyyətini öyrəndi. Onun fəaliyyəti nəticəsində kəndlilərin qarşılaşdıqları haqsızlıqları aşkarlayaraq, Daxili İşlər İdarəsi və milis işçilərinin qanunsuz hərəkətlərinə son qoydu, İrana qaçan əhalini geri qaytarmağa nail oldu [11].

1932-ci ildə Zülfüqar Əhməd zadə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi İcraiyyə Komitəsində işlədiyi dövrdə fəalları yığıncağı keçirilmişdi. Bu yığıncaqda ölkənin rəhbər strukturlarında qeyri-azərbaycanlıların üstünlük təşkil etməsi və yerli kadroların kənar qalması məsələsi müzakirə olunmuşdu. Z.Əhməd zadə bu yığıncaqda çıxış edərək, Azərbaycan Kommunist Partiyasına uzun müddət ərzində rubinlər, polonskilər və mirzayanlar kimi qeyri-azərbaycanlıların rəhbərlik etdiyini və azərbaycanlıların bu vəzifələrdən kənar saxlandığını vurğulayıb. O, yerli kadroların, xüsusilə də, Yusif Qasimovun niyə rədd edildiyini sorğulayaraq azərbaycanlıların niyə öz ölkələrində rəhbər vəzifələrdə təmsil olunmadığını sual edirdi.

Z.Əhməd zadənin yığıncaqdakı cəsarətli çıxışı onun siyasi karyerasına mənfi təsir göstərdi. Onun yığıncaqdan sonra “xalq düşməni” damğası ilə hədəfə alınması həmin dövrdə Sovet İttifaqında geniş yayılmış repressiv siyasətin bir hissəsi idi. Z.Əhməd zadənin işdən çıxarılması və Zaqafqaziya Mərkəzi Komitəsinə göndərilməsi onun siyasi fəaliyyətinin və nüfuzunun məhdudlaşdırılması məqsədi daşıyırdı. O, Ermənistan SSR-nin Vedi rayonuna İcraiyyə Komitəsinin sədri təyin edildi və burada işlədiyi illərdə siyasi təzyiqlərlə qarşılaşdı.

1933-cü ildə Maarif naziri Cuvarlinskini Zülfüqar Əhməd zadəni geri qaytarmaq üçün Ermənistana göndərdi. Görünür ki, Cuvarlinski Əhməd zadənin dostu kimi ona yaxın idi və nazir bu münasibətdən istifadə edərək Z.Əhməd zadəni yenidən Azərbaycana gətirmək istəyirdi. Bunun arxasında isə daha böyük bir plan, yəni Z.Əhməd zadəni Azərbaycana gətirərək, ona qarşı yeni tədbirlər görmək niyyəti dururdu. Z.Əhməd zadə isə bu planı başa düşərək Cuvarlinskiyə deyir ki: -

“Gərək sən gəlməyəydin, indi mən gəlməsəm, o əclaf səni incidəcək, o gec-tez öz qisasını alacaq.” [11].

1933-1935-ci illərdə Z.Əhməd zadə Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığında Ali Məktəblərdə idarə rəisi vəzifəsində işləyir. 1935-ci ildən 1938-ci ilə kimi isə AzərNəşrdə “Azlıqda Qalan Xalqlar” şöbəsində müdir kimi fəaliyyət göstərir. Həmin vəzifələrdə işləyərkən o, Azərbaycan mədəniyyətinin və maarifinin inkişafı üçün vacib işlər həyata keçirmişdir [10].

1937-ci ildə isə Zülfüqar Əhməd zadə və M.Cuvarlinski saxta ittihamlarla həbs edilirlər. Z.Əhməd zadə Sovet hökumətinə qarşı silahlı mübarizə aparan təşkilatın üzvü olmaqda ittiham edilir. Bu ittiham, əslində, Stalin dövründə bir çox insanlara qarşı istifadə olunan standart bir ittiham idi. Bu ittihamlar əksər hallarda heç bir real sübut olmadan irəli sürülürdü və sadəcə olaraq siyasi rəqibləri aradan qaldırmaq üçün bir vasitə kimi istifadə olunurdu. Z.Əhməd zadə də bu ittihamlara məruz qalır və onun taleyi bir çox digərlərinin taleyi kimi acınacaqlı bir şəkildə dəyişir.

Lənkəran rayonunun Girdəni kəndindən olan köhnə inqilabçı Şirəli Axundovun Zülfüqar Əhməd zadənin əleyhinə ifadə verməyə məcbur edilməsi bu dövrün işgəncə metodlarını və saxta ittihamların necə qurulduğunu açıq şəkildə göstərir. Ş.Axundovun ifadəsi əsasında Zülfüqar Əhməd zadə ittiham olunur və Sibirə sürgün edilir. Lakin Axundovun yaraları sağaldıqdan sonra o, Z.Əhməd zadəyə qarşı verdiyi ifadənin saxta olduğunu və işgəncələr altında verildiyini yazılı şəkildə bildirir. Bu, Zülfüqar Əhməd zadənin günahsız olduğunu bir daha sübuta yetirir. 1938-ci il mayın 12-də cinayət məəcəlləsinin 64-cü maddəsi ilə irəli sürülən ittihamlar rəsmən onun üzərindən götürülür və azad olma vərəqi imzalanır. Lakin bu sənədlərə baxmayaraq, Z.Əhməd zadə həbsdən buraxılmır və 1938-ci ilin sentyabrında Moskva Xüsusi İdarəsinin qərarı ilə “əks-inqilabi dəstə ilə əlaqəsi olduğuna görə” 5 il azadlıqdan məhrum edilir [11].

Zülfüqar Əhməd zadənin həbs düşərgəsindəki həyatı və çəkdiyi əzablar yalnız fiziki deyil, həm də mənəvi cəhətdən onu sarsıtmışdır. Həbs düşərgəsində bir müddət çörək bölüşdürən təyin olunmuşdu. Onun həbs düşərgəsindəki həyatında ən acı anlardan biri onun çay hazırlamaq üçün tapdığı neftdən istifadəsi ilə bağlı baş vermiş hadisədir. Bu kiçik bir hərəkət məhz düşərgə rəhbərliyi tərəfindən ağır bir ittihama çevrilmişdir. Dustaqlardan biri Z.Əhməd zadəni rəhbərliyə şikayət edərək onun neftlə düşərgəni yandırmaq istədiyini iddia edib. Bu əsassız ittiham onun daha ağır şəraitdə cəzalandırılmasına səbəb olub. Z.Əhməd zadənin otağında axtarış aparılıb və neft maddi sübut kimi götürülüb. Nəticədə, Z.Əhməd zadə 10 sutkalıq boğaza qədər su ilə dolu “karser”ə salınır. Bu cəza onun sağlamlığına ciddi zərər vurur. 10 sutkalıq cəza müddəti başa çatdıqdan sonra Z.Əhməd zadənin fiziki vəziyyəti daha da pisləşir. Onun ayağı axsamağa başlayır, bədəni tez-tez xəstələnir, saçları tökülür və ümumi sağlamlıq durumu sürətlə pisləşir. Zülfüqar Əhməd zadə 1942-ci il iyunun 9-da Kemerova vilayətinin Marinsk şəhərində, uzaqda, doğma yurdundan və sevdiklərindən uzaq bir yerdə dünyasını dəyişir. [8]

Zülfüqar Əhməd zadənin çəkdiyi əzablar və qarşılaşdığı haqsızlıqlar onun şəxsiyyətinin dərinliyini və yaradıcılığının gücünü daha da vurğulayır.

Zülfüqar Əhməd zadənin yaradıcılığı

Zülfüqar Əhməd zadənin şeirlərində dövrün ruhunu, xalqın dərdlərini və arzularını əks etdirən dərin lirizm və mənəvi zənginlik vardır. O, ədəbiyyatın millət üçün nə qədər böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini anlayaraq şeir vasitəsilə milli oyanış və vətənpərvərlik duyğularını təbliğ etmişdir.

Vəfatından sonra da onun bir çox şeirləri mətbuat orqanlarda nəşr edilmişdir. Belə şeirlərdən biri də “Nağıl” adlı şeirdir:

“İlk eşqimiz elə bil ki, nağıldı

Deyirdilər: “Biri vardı, biri yox...”

Tilsim sındı, ofsun kimi dağıldı,-

Heyf, heyf! “Biri vardı, biri yox...” [6].

Şair burada "ilk eşq" anlayışını həyatın ən saf və təsirli duyğularından biri kimi təsvir edir. İlk eşq, adətən insanın həyatında xüsusi bir yer tutur, onun həyatına rəng qatır və yaddaşında qalıcı iz buraxır. Lakin bu məhəbbət də digər gözəl şeylər kimi zamanla keçib gedir.

Başqa şeirlərindən biri də “Ulduz” jurnalında dərc olunan “Qorxmalı” şeiridir:

*Dəli çaylar məcrasından daşanda,
Yol azıb da kəndimizə aşanda,
Qul dediyin baş qaldırıb coşanda,
Silahdan yox, silahsızdan qorxmalı [7]*

Şeir in əsas mövzusu sosial ədalətsizlik, güc və qorxu anlayışlarıdır. Şair cəmiyyətdəki təbəqələşmənin və güc balansının dəyişməsi halında yaranan təhlükələrdən bəhs edir. Xüsusilə, zəif və ya əzilmiş bir təbəqənin (simvolik olaraq “silahsız” dediyi) ayağa qalxıb güclü və ya hakim təbəqəni (simvolik olaraq “silahdan” dediyi) devirmə gücünü vurğulayır.

Onun şeirlərindən biri də talış dilində qələmə aldığı “Tükə mahne”dir.

*“Rüji-bə tojə obedə,
Sibi kijon cə-cə jedə,
Kə xıyzon həmə pebedə
Xosə moəm bə tük şedə.” [2].*

Z.Əhməd zadənin ən böyük xidmətlərindən biri, talış əlifbasının latın qrafikası əsasında yaradılması olmuşdur [4].

Bu əlifba, talış dilinin daha geniş yayılması və tədrisi üçün vacib bir addım idi, çünki bu proses talış dilini müasir yazı standartlarına uyğunlaşdıraraq, onun tədricən təhsil, ədəbiyyat və mətbuatda istifadəsinə yol açmışdır.

Zülfüqar Əhməd zadə təsiri altında yetişmiş Zabil Mədoj, Camal Lələzoə, Mehman Qaraxanizoə, Bəxtiyar Ruşin, Əbdul Rza, Səftər, Qəzənə, Şahmirzə Tolışəxun, DİLƏSUT, Əhmədi Sohrab, Talibi Şahan, Malik Şərif, Əsqəri Fikrət, Nəriman Əğəzodə, Mirtəgi Xilqət, Rza Musa, Xanəli Tolış, Əli Nasir, Məsudi Devran, Vəlişah, Huccətullah, S.Cavanşir, Əhəd Muxtar, Şəkər Aslan, Tofiq İlhom və digər görkəmli şəxsiyyətlər Talış ədəbi dilinin inkişafında mühüm rol oynamışlar. Onlar Zülfüqar Əhməd zadənin ədəbi və mədəni irsindən bəhrələnərək bugünkü gündə Talış ədəbiyyatının və dilinin zənginləşdirilməsinə böyük töhfələr vermişlər.

Zülfüqar Əhməd zadənin 1931-ci ildə yazdığı "Toloşi jimon" (Talışın həyatı) adlı poeması Talış xalqının maddi-mənəvi mədəniyyətini, onların milli məişətini, adət-ənənələrini dərinləndirən təsvir edən bir əsərdir. Bu poema şairin öz xalqına və onun keçmişinə olan dərin sevgisini və marağını əks etdirir [1].

Z.Əhməd zadənin yazdığı digər mühüm əsər isə “Dəvardə rujon” poemasıdır. Bu poema şahidlərin xatirələri əsasında yazılmışdır və Talış xanlarının, xüsusilə Mir Abbas bəyin hakimiyyəti dövründə Talışın faciəli həyatından bəhs edir. Bu əsərdə Talış xalqının o dövrdə üzləşdiyi çətinliklər, onların ağır yaşayışı və məhrumiyətləri qələmə alınmışdır. “Dəvardə rujon” poeması Talış xalqının tarixindəki bu dövrü canlı və təsirli bir şəkildə oxucuya çatdırır.

Zülfüqar Əhməd zadənin 1934-cü ildə yazdığı “Arktika dastanı” poeması yaradıcılığında xüsusi bir yer tutur. Bu poemanı 1937-ci ildə kitab şəklində nəşr etdirmişdir. Kitabında əvvəlində bu poemanın Sovet İttifaqı qəhrəmanı O.J.Şmidtə töhfə olduğunu bildirən yazı vardır [5, s.3].

Bu əsər ədəbi yaradıcılıq konkursunda birinci yerə layiq görülmüş və şairə 5 min rubl məbləğində mükafat təqdim edilmişdir. Bu, dövrün ədəbiyyat mühitində Z.Əhməd zadənin böyük uğur qazanmasının göstəricisidir. Həmin tədbirdə iştirak edən Azərbaycanın görkəmli şairi Səməd Vurğun Zülfüqar Əhməd zadəni qucaqlayaraq onun bu uğurunu təbrik etmişdir.

Z.Əhməd zadənin bu yarışmada iştirak edərkən istifadə etdiyi “Göyərçin” ləqəbi də maraqlıdır. O dövrün yazıçı və şairləri tez-tez yarışmalarda və müsabiqələrdə ləqəblərdən istifadə edirdilər ki, bu da onların əsərlərinin anonim şəkildə qiymətləndirilməsini təmin edirdi. Müsabiqənin aparıcısı qalibin adını elan edəndə “Göyərçin” ləqəbli şairin qalib olduğunu bildirdikdə Zülfüqar Əhməd zadə tribunaya çıxaraq mükafatını qəbul etmişdir. Zalda olan bütün iştirakçılar onu ayağa qalxaraq alqışlamışdır ki, bu da Z.Əhməd zadənin yaradıcılığına və şəxsiyyətinə olan böyük hörmətin təzahürü olmuşdur [9].

Zülfüqar Əhməd zadə yalnız şeir və poemalarla kifayətlənməyib, həmçinin “Tolışə Kinə” adlı pyes, elmi məqalələr, publisist əsərlər, məktəblilər üçün dərsliklər və kitablar da yazmışdır.

Z.Əhmədzađenin uşaqqlar üçün yazdığı "Kırınqo" adlı şeir kitabı da diqqətəlayiqdir. Bu kitab Hilal Məmmədov tərəfindən nəşr olunmuşdur [11].

Zülfüqar Əhmədzađenin İosif Stalinə ünvanladığı "Şairin andı" və Səməd Vurğuna həsr etdiyi "And" adlı əsərləri memuar janrında yazılmış və xüsusi dəyər daşıyan əsərlərdir. Bildiyimiz kimi, memuar janrı yazıcının şəxsi həyatını, xatirələrini və yaşadığı dövrün hadisələrini öz içində cəmləyən bir janrdır. Zülfüqar Əhmədzađenin bu əsərlərində də, onun şəxsi hissləri, düşüncələri və xatirələri ön plandadır.

Zülfüqar Əhmədzađe yalnız şair və yazıçı kimi deyil, həm də çox mahir tərcüməçi kimi tanınmışdır. Onun tərcüməçilik fəaliyyəti geniş spektri əhatə edir və dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərini Talış dilinə çevirərək bu əsərləri Talış oxucusuna yaxınlaşdırmışdır. Onun tərcümələri bu gün də böyük maraqla oxunur və Talış ədəbi dilinin zənginləşməsində mühüm rol oynamışdır.

Nəticə

Zülfüqar Əhmədzađe Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus iz buraxmış, çoxşaxəli və zəngin yaradıcılığı ilə tanınan bir şairdir. Onun əsərləri milli mədəniyyətimizin incilərindən biri olaraq ədəbiyyatımıza mühüm töhfələr vermişdir. Z.Əhmədzađenin yaradıcılığı dövrünün ictimai-siyasi hadisələrini və insanların hisslərini dərin bədii ifadələrlə təsvir etmişdir. Onun həyatı yaratdığı əsərlərlə yanaşı keçirdiyi çətin sınaqlarla da diqqət çəkir.

Zülfüqar Əhmədzađenin həyat yolu və yaradıcılığı, onun irsinin qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılması baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Onun əsərləri talış xalqının milli kimliyinin və mədəniyyətinin qorunması və inkişaf etdirilməsi üçün mühüm bir mənbədir. Bu səbəbdən, Zülfüqar Əhmədzađenin əsərlərinin yenidən nəşr edilməsi, onun yaradıcılığı haqqında geniş tədqiqatların aparılması və irsinin qorunub saxlanması zəruridir. Onun həyatı və yaradıcılığı, milli mədəniyyətimizin və ədəbiyyatımızın dəyərli bir hissəsidir və bu irs gələcək nəsillərə çatdırılmalı, yeni nəsillər tərəfindən dəyərləndirilməlidir.

Mövzu ilə bağlı aşağıdakı təkliflər qeyd oluna bilər:

- Zülfüqar Əhmədzađenin əsərləri daha geniş tədqiq olunmalı və müasir oxuculara çatdırılmalıdır. Onun yaradıcılığı haqqında tədqiqatların sayı artırılmalı, əsərləri müasir dil normativlərinə uyğun yenidən nəşr olunmalıdır.

- Zülfüqar Əhmədzađenin talış dilində yazdığı əsərlər və tərcümələri talış dilinin inkişafı və bu dilin qorunması üçün əhəmiyyətli bir addım kimi qiymətləndirilməlidir. Bu əsərlər gənc nəsillərə tanıtılmalı və tədris materialı kimi istifadə edilməlidir.

- Şairin yubileylərinin keçirilməsi onun xatirəsinin uca tutulması və əsərlərinin geniş kütləyə çatdırılması məqsədilə dövlət səviyyəsində tədbirlər təşkil edilməlidir.

- Ədəbiyyat muzeylərində Zülfüqar Əhmədzađəyə həsr olunmuş xüsusi guşələr yaradılmalıdır. Bu guşələrdə onun şəxsi əşyaları, əlyazmaları və nəşr olunmuş kitabları nümayiş etdirilməlidir.

- Zülfüqar Əhmədzađenin yaradıcılığı məktəblərdə və ali təhsil müəssisələrində dərsləklərə daxil edilməli, onun əsərləri üzərində dərslər vəsaitləri hazırlanmalıdır. Bu, gənclərin milli ədəbiyyatımızla daha dərinə tanış olmasına və dəyərlərimizi qorumağa kömək edəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Allahverdi Bayrami. XX əsri 20-30 soronədə tolışı ədəbiyyot. "Tolışon Sədo", nöm: 12 (24) və 13 (25), aprel 2012
2. Bir xalqın rəngləriyik. Bakı: Avropa, 2007, 352 s.
3. Cəbrayılloğlu E. "Göz yaşları içində gülüş". Bakıvaxtı.az. 27 Aprel 2023
4. Əhmədzađe Rəşad. "Varislər" rubrikası "onun silahi söz idi" - Müsahibə. Ədəbiyyat qəzeti, 2020, 30 dekabr, s.16-17
5. Əhmədzađe Z. Arktika dastanı. Bakı: Azərnəşr, 1937, 37 s.
6. Əhmədzađe Zülfüqar. Ədəbiyyat və incəsənət, 1987, 12 iyun, s.8
7. Əhmədzađe Zülfüqar. Ulduz, 1988, № 8, s..51-52

8. Həmidov İmamverdi. “Talış xalqının etnik-mədəni irsi və ədəbi-bədii yaradıcılığı”. “Gobustan dünyası” jurnalı. 22 Noyabr, 2022.

9. Талышлы Мирхашим, Ахатов Этибар. Ленкорань: Энциклопедическая информация = Lənkəran: Ensiklopedik məlumat. — 2. — Bakı: ASC, 2017. — S. 149. — 584 s. — ISBN 5-89968-099-7.

10. Хашимов Улдуз. Жертвы репрессий 30-годов: Зулфугар Ахмедзаде (азерб.) // Газета "Talışın Sədo". — 2012. — 11 fevral (no 4 (016)). — S. 4, 8. Архивировано 28 октября 2019 года.

11. <https://avestatalysh.com/2017/10/30/zulfiqar-%C9%99hm%C9%99dzad%C9%99-h%C9%99yat-v%C9%99-yaradiciligi/>

LIFE AND CREATIVE ACTIVITY OF ZULFUQAR AHMEDZADE

A.Hamidova

candidate for PhD degree

National Museum of Azerbaijan literature named after Nizami Ganjavi

Abstract: *In this article covering the life and work of Zulfugar Ahmadzade, his contributions to Azerbaijani literature, the difficulties he experienced and the fate he faced as a victim of Soviet repression were extensively analyzed. The life of Z. Ahmadzadeh reflects, on the one hand, bright examples of creative activity, and on the other hand, the tragedy of intellectuals who were victims of the political repressions of the time. In his works, he described the life, past and difficulties of the Talysh people in a realistic and dramatic way. His translation activity is also worth mentioning. Z. Ahmadzade preserved the richness and culture of this language by translating the works of Russian classics and great figures of Azerbaijani literature into Talysh language.*

Keywords: *Zulfugar Ahmadzadeh, Azerbaijani literature, Talish language, poetry, repression*

ЖИЗНЬ И ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЗУЛФУКАРА АХМЕДЗАДЕ

А.Н.Хамидова

диссертант

Музей азербайджанской литературы имени Низами Гянджеви

Резюме: *В этой статье подробно проанализированы жизнь и творчество Зулфугара Ахмедзаде, его вклад в азербайджанскую литературу, трудности, с которыми он столкнулся, и судьба, с которой он столкнулся как жертва советских репрессий. Жизнь З. Ахмедзаде отражает, с одной стороны, яркие примеры творческой деятельности, а с другой - трагедию интеллектуалов, ставших жертвами политических репрессий того времени. В своих произведениях он реалистично и драматично описывал жизнь, прошлое и трудности талышского народа. Стоит отметить и его переводческую деятельность. З.Ахмедзаде сохранил богатство и культуру этого языка, переведя на талышский язык произведения русских классиков и великих деятелей азербайджанской литературы.*

Ключевые слова: *Зулфугар Ахмедзаде, азербайджанская литература, талышский язык, поэзия, репрессии*

Elmi redaktor: fil.f.d., dos. M.İsmayilov

Çara təqdim edən redaktor: tar.f.d., dos. N.Zeynalov

Daxil olub: 02.09.2024

Çara qəbul edilib: 14.09.2024